

ПАМ'ЯТІ ОЛЬГИ МИКОЛАЇВНОЇ ХАРЛАМОВОЇ



6 квітня 2012 р. не стало одного з піонерів фундаментального дослідження механізмів фізіологічної дії мінеральних вод курорту Трускавець, передовсім води Нафтуса, кандидата біологічних наук, старшого наукового співробітника Ольги Миколаївни Харламової.

Ольга Миколаївна народилася 1 січня 1936 року у Полтаві. Незадовго до війни родина переїхала до Києва. Дитинство ювілярки пройшло у тяжкі воєнні та повоєнні роки (евакуація до Уралу під час війни, у міста Свердловськ і Молотов, потім повернення з батьками до Києва, вщент зруйнованого війною). Ольга Миколаївна стала свідком відбудови міста і поступового відновлення економіки та нормального ритму життя.

Ще в школі, мабуть під впливом батька, професора київського медінституту, та колег з його близького оточення, у Ольги сформувався стійкий інтерес до біологічних наук, і вона вирішила будь-що обрати кар'єру вченого-біолога. Після закінчення 50-тої середньої школи з золотою медаллю у 1953 році О.М. Харламова вступила до омріяного ще в дитинстві біологічного факультету Київського університету ім. Тараса Шевченка, який закінчила з відзнакою за спеціальністю „фізіологія людини і тварин”. Весь подальший науковий шлях Ольги Миколаївни, який іноді був досить непростим, був присвячений фізіології.

Свою наукову діяльність О.М. Харламова починала на кафедрі Київського державного медичного інституту ім. О.О. Богомольця, а згодом стала науковим співробітником Інституту фізіології ім. О.О. Богомольця НАН України. Співпраця з професорами Б.Є. Єсипенком та згодом М.С. Яременком мала наслідком числені наукові розробки в царині клінічних проблем печінкових захворювань. Експериментальні дослідження у даному напрямку проводились безпосередньо на курорті Трускавець. Наукові дослідження О.М. Харламової були присвячені вивченню складу і механізмів фізіологічної дії мінеральної води „Нафтуса” з трускавецьких родовищ та її аналогів з різних регіонів Прикарпаття. Результатом плідної наукової праці М.С. Яременка, О.М. Харламової та їх колег стала монографія „Физиологические основы лечебного действия воды Нафтуса” за редакцією проф. М.С. Яременка, а також ще дві монографії за редакцією проф. Б.Є. Єсипенка,

присвячені іонним механізмам жовчовиділення, які стали настільними книгами гастроентерологів та клініцистів і привернули увагу лікарів-бальнеологів до важливих і на той час мало знаних механізмів фізіологічної дії слабо мінералізованих вод типу „Нафтуса”.

Кандидатська дисертація О.М. Харламової, виконана у відділі водно-сольового обміну інституту під керівництвом доктора біологічних наук М.С. Яременка, стала наслідком тривалих досліджень фізіологічної дії мінеральних вод і була присвячена дослідженню всмоктуючої функції епітелію жовчного міхура. Результатом багаторічних досліджень Ольги Миколаївни на посаді наукового співробітника Інституту фізіології ім. О.О. Богомольця став науковий доробок з більш ніж ста наукових праць, присвячених вивченню регуляторної ролі гастроінтестинальної гормональної системи за умов прийому мінеральних вод типу «Нафтуса», осмотичній регуляції іон-транспортних процесів в епітеліальних тканинах шлунково-кишкового тракту, в тому числі низькомолекулярних факторів кишкового генезу – інгібіторів та активаторів іон-транспортних ферментів епітелію. Новим словом у науці того часу, зокрема, стало висвітлення ролі Na^+, K^+ -АТФази у відповіді епітелію ШКТ на осмотичне подразнення, яка, можливо, є підґрунтям механізмів лікувальної дії мінеральних вод.

З 2000 року О.М. Харламова продовжувала подальші дослідження з вивчення ендогенних механізмів регуляції Na^+, K^+ -АТФази ендотелію аорти у плідній творчій співпраці з старшим науковим співробітником відділу фізіології кровообігу того ж інституту О.В. Акоповою. Метою роботи О.М. Харламової стало вивчення впливу оксиду азоту – одного з універсальних регуляторів фізіологічних функцій - на активність Na^+, K^+ -АТФази у тканинах серцево-судинної системи за умов *in vitro* та *in vivo*. Шляхом введення донору оксиду азоту, нітрогліцерину, було досліджено дозо-залежний вплив NO на активність Na^+, K^+ -АТФази аорти щурів *in vivo* і показано, що вазодилаторний ефект низьких доз нітрогліцерину *in vivo* опосередкований NO- та цГМФ-залежною активацією Na^+, K^+ -АТФази, тоді як у високих дозах активність ферменту пригнічується оксидом азоту внаслідок оксидативного та нітрозативного стресу тканин аорти, про який свідчить високий рівень ПОЛ, АФК і АФА (активних форм кисню та азоту) а також – високий рівень нітрозилування мембранних білків, можливо, й самого ферменту Na^+, K^+ -АТФази. Внаслідок досліджень Ольги Миколаївни, проведених у співпраці і під керівництвом О.В. Акопової, було встановлено, що однією з вірогідних причин інгібування Na^+, K^+ -АТФази високими дозами нітрогліцерину є надпродукція АФК і АФА, яка відбувається внаслідок посиленої акумуляції кальцію у мітохондріях під дією NO.

Науковий доробок Ольги Миколаївни належно оцінено науковою громадськістю. Основні наукові результати, одержані нею, й нині не втрачають актуальності, адже остання з робіт О.М. Харламової датується 2011 роком, вже по закінченні активної наукової діяльності! Ольга Миколаївна виявила себе невтомним експериментатором, здатним сприймати нові наукові ідеї і заохочувати учнів та колег до улюбленої справи.

О.М. Харламова була нагороджена почесними грамотами «За наукові здобутки», а також грамотою з приводу 80-річчя Інституту фізіології ім. О.О. Богомольця НАНУ. За свою плідну багаторічну працю Ольга Миколаївна має подяки від Товариства фізіологів України.

Світла пам'ять про талановитого ученого і хорошу людину назавжди залишиться в наших серцях та анналах курорту Трускавець.

Адміністрація Інституту фізіології ім. О.О. Богомольця НАН України
Редколегія журналу "Медична гідрологія та реабілітація"
Асоціація учених м. Трускавця